

Pensioenblad voor het grondpersoneel van KLM

FOCUS

JAARGANG 15 | DECEMBER 2018

Informatie en nieuws | Terugblikken en vooruitkijken | Evenementen

Algemeen Pensioenfonds KLM

Strategie

Het lijkt vanzelfsprekend dat de besturen van pensioenfondsen, die miljarden euro's beheren en duizenden deelnemers hebben, een strategie hebben. Maar toch is dat vaak niet het geval.

De redenering is dan dat het fonds simpelweg de pensioenregeling uitvoert, die is afgesproken door de werkgever met de werknemersorganisaties en verder niks. Gelukkig ligt dat bij uw pensioenfonds anders. Het Algemeen Pensioenfonds KLM heeft een duidelijke visie op de toekomst en een strategie om deze visie te realiseren.

Uw pensioenfonds wil ook op lange termijn zorgen voor uw pensioenvoorziening en voor alles wat daarmee heeft te maken. Dus bijvoorbeeld ook aanvullingen op uw pensioen op individuele basis en ook informatie

en advies daarover. Het fonds vindt de pensioenvoorziening die u samen met de KLM opbouwt zo belangrijk voor het werken bij KLM, dat het bestuur dat niet aan andere partijen wil uitbesteden. Alle drie de KLM pensioenfondsden denken er zo over.

Pensioen wordt geleidelijk aan steeds meer de individuele verantwoordelijkheid van u als deelnemer. Dit is een landelijke beweging die al een aantal jaren aan de gang is. Denk aan de wettelijke beperking van de pensioenopbouw, aan de komst van beschikbare premieregelingen en aan individuele spaarmogelijkheden. Voor het grondpersoneel is er bijvoorbeeld al een netto pensioenregeling voor inkomens van meer dan € 100.000.

Samen met onze uitvoeringsorganisatie Blue Sky Group werken we aan een steeds meer individuele benadering van de deelnemers in de fondsen, van u dus. Verder zetten we in op schaalvoordelen bij vermogensbeheer en op het vereenvoudigen van de pensioenuitvoering. Op die manier moeten de uitvoeringskosten beheersbaar blijven. De KLM pensioenfondsden willen een belangrijke rol voor u blijven vervullen en Blue Sky Group wil dat ook. Samen kunnen we er de komende jaren voor zorgen dat het met uw pensioenvoorziening wel goed zit.

Toine van der Stee directeur Algemeen Pensioenfonds KLM

lange termijn

Inhoud

INFORMATIE EN NIEUWS

- 05 FINANCIËLE POSITIE**
Zicht op de cijfers
- 14 KORT & WEETJES**
Nieuws en weetjes
- 26 PENSIOEN VOOR UW NAASTEN**
Nabestaandenpensioen voor uw partner en kinderen
- 20 MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD BELEGGEN**
Wat houdt het in en wat levert het op voor uw pensioenfonds?

TERUGBLIKKEN & VOORUITKIJKEN

- 04 ACTIEF BLIJVEN**
Aris Zwart kijkt terug
- 06 VIER VAKMANNEN GAAN MET PENSIOEN**
Hoe bereidden zij zich voor op hun pensionering?
- 17 KOMEN EN GAAN**
Corrie de Jong en Marjanka van Lochem: 'we zien meer overeenkomsten dan verschillen'
- 23 'IK BEN OP ZOEK NAAR EEN ANDERE BALANS IN WERK EN PRIVÉ'**
Charlotte Stiel kijkt vooruit

COMMUNICATIE MET UW FONDS

- 12 IMPRESSIE PENSIOEN IN ZICHTDAG**
Met vragen en foto's van een Pensioen In Zichtdag

BESTUUR ALGEMEEN PENSIOENFONDS KLM

Leden: Paul Jansen, Arend de Jong (vicevoorzitter), Paul Loven (voorzitter), Miriam Kartman, Henk Bosscher, Marianne Meijer, Kirsten Pronk, Huub van den Dungen, Hans de Roos (vicevoorzitter), Maarten Stienen.

'ACTIEF BLIJVEN'

Aris Zwart (75) ging in 2004 met pensioen

Aris Zwart (75) ging in 2004 met pensioen. Hij werkte toen als general manager KLM Cargo en woonde in Chessy, niet ver van Disneyland Parijs. Na zijn pensioen verhuisde hij met zijn vrouw naar Amstelveen. Daar wonen ze in de buurt van hun twee dochters en drie kleinkinderen.

Hebt u een recept om uit het zwarte gat te blijven?

'Actief blijven. Vroeger voetbalde ik veel. Tegenwoordig is het vooral fietsen, wandelen, tennissen en golfen. Mijn handicap? Zeventien komma vijf. Vaak golf ik trouwens in verband met mijn werk als bestuurslid van de Vereniging Gepensioneerden KLM (VG-KLM).'

Wat doet u precies voor de VG-KLM?

'Mijn portefeuille is communicatie en public relations. Ik schrijf voor ons blad Vrije Vogels. En op de Pensioen In Zichtdagen van Blue Sky Group houd ik altijd een presentatie en vertel ik ter inleiding specifiek aan de mannen dat ze niet moeten denken even het huishouden te gaan runnen omdat ze ineens tijd over hebben. Mijn vrouw laat me bijvoorbeeld altijd weten op welk tijdstip ze wil eten en dan zorg ik dat ik thuis ben. Afspraken zijn er immers om na te komen, zowel privé als zakelijk.'

Bent u tevreden met uw pensioen?

'Op Pensioen In Zichtdagen zeg ik altijd: 'Je pensioen is een veilig blauw vangnet onder je KLM carrière.' 'En dat is ook echt hoe ik erover denk. Ik heb niks te klagen, ook omdat ik recent mijn hypotheekrente heb kunnen halveren. Het draait natuurlijk niet alleen om je inkomsten maar ook om je uitgaven. Gelukkig werd er vorig jaar 0,45 procent geïndexeerd en kregen we dat erbij. Maar ik zou best willen dat dit meer naar draagkracht kon worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld 0,2 procent voor mensen zoals ik en 0,8 voor mensen die het harder nodig hebben.'

Hoe staat uw pensioenfonds ervoor?

Dit zijn de belangrijkste ontwikkelingen in de afgelopen periode. En we kijken ook alvast vooruit naar 2019.

1 | De beleidsdekkingsgraad is 117,5%

Voor het beleid van het pensioenfonds kijken we naar de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de maandelijkse nominale dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad is 117,5% per eind oktober 2018. De maandelijkse nominale dekkingsgraad per eind oktober 2018 is 115,2%. De hoogte van de dekkingsgraad wordt bepaald door het geld dat we in kas hebben ten opzichte van de pensioenen die we nu en in de toekomst moeten betalen. Het fonds zit ruim boven de minimaal vereiste dekkingsgraad, maar onder de vereiste dekkingsgraad.

2 | Het rendement op de beleggingen is 1,1% eind derde kwartaal 2018

Het pensioenfonds belegt in obligaties, aandelen en vastgoed. De aandelenkoersen op de beurzen herstelden het derde kwartaal dankzij het afwenden van het handelconflict tussen Amerika en Europa en goede economische cijfers. Tegen het einde van het kwartaal gaven aandelen iets van hun rendement prijs vanwege zorgen om het oplopend handelconflict tussen Amerika en China en onzekerheid rondom de begroting van Italië.

3 | Waarschijnlijk gedeeltelijke indexatie

Ondanks de lichte daling van de afgelopen maand heeft de beleidsdekkingsgraad zich het afgelopen jaar positief ontwikkeld. Tegelijkertijd is de grens voor volledige indexatie nog niet bereikt. Dat betekent dat we op dit moment verwachten dat we de pensioenen gedeeltelijk kunnen indexeren op 1 januari 2019.

‘Niet meer altijd om zes uur opstaan’

Het zijn mannen die zich als de dag van gisteren herinneren dat de Boeing 747 voor het eerst op Schiphol landde

van links naar rechts
Ton van Schie
John Watrin
John Romein
Theo Zondervan

John Romein (64), John Watrin (65), Ton van Schie (bijna 64) en Theo Zondervan (bijna 65) zijn nu nog gezond. Omdat niemand weet hoe het leven verder gaat, pakken ze de kans om wat eerder met werken te stoppen. Ze hebben zich gedetailleerd voorbereid op hun pensioen. Daar maken ze zich dan ook geen zorgen over, wel over het met hen verdwijnende vakmanschap.

‘In de Pensioenplanner kun je variëren met data, bedragen, en voorwaarden en je ziet exact wat dat straks betekent voor je netto-inkomen’

Tijdens de Pensioen In Zichtdag kregen ze een bevestiging van hun bevindingen.

Als deze vier mannen over een paar maanden gepensioneerd zijn, loopt er ruim 180 jaar werkervaring de deur uit. John Romein, John Watrin, Ton van Schie en Theo Zondervan werkten meer dan 44 jaar bij KLM. Romein en Zondervan zelfs meer dan 47 jaar omdat ze als jonkies indertijd aan de opleiding tot leerling vliegtuig elektromonteur (LVEM) op de KLM-bedrijfschool zijn

begonnen. Romein: ‘Ik liep als het ware nog in korte broek.’ Het was 1971, een tijd van lange haren en van een bijzondere herinnering aan de eerste werkdag. Zondervan: ‘We kregen een cellofaan zakje met wat geld. Dat was ons loon voor de eerste drie weken. En we werden weer naar huis gestuurd, omdat de verbouwing van de school nog niet klaar was.’

Gebouw 425

Elke dag zijn deze mannen om zeven uur op hun werk en gaan ze om 15.30 uur naar huis. De werktijden zijn trouwens beperkt flexibel. 'Ik doe alles een half uurtje later', zegt Romein. Ze kennen elkaar natuurlijk, al hebben ze niet bij elkaar in dezelfde teams gezeten. Alleen Van Schie, leidinggevende van 2003 tot 2016, werkte samen met zowel Watrin als Romein. Alle vier kennen ze het Avionics en Accessories (A&A) gebouw 425 op Schiphol Oost als hun broekzak. Afgezien van de motor en het onderstel, worden hier alle onderdelen van vliegtuigen onderhouden en gerepareerd. Zondervan is vooral betrokken bij brandblussers (fire extinguishers), slide bottles en hydrostatische testen, Watrins specialisatie is het inregelen van stuurautomaten in de cockpit ('zie het maar als een hele dure TomTom'), Romein weet alles van de entertainmentsystemen aan boord en Van Schie werkt nu op de ondersteunende afdeling ten behoeve van de productie.

High performance

Van Schie kijkt minder prettig terug op 2016 toen hij als leidinggevende moest stoppen. KLM werd een HPO, een high performance organisatie. Daar horen leidinggevendenden bij met minimaal een hbo-diploma. Van Schie kon daar niet aan voldoen. Hij heeft wel twee mts-studies gedaan, eerst fijnmechanische techniek en later in de avonduren ('drie avonden per week naar school') nog elektronica. Ook is hij geschoold in lean six sigma. Als leidinggevende heeft hij deze werktechniek op twee afdelingen ingevoerd. Toen hij na dertien jaar weg moest, liet hij twee prachtig functionerende en technisch hoogstaande afdelingen achter. Zijn collega's Watrin en Romein beamen dat.

Handwerk

Deze vakmannen maken zich zorgen, niet over hun pensionering maar wel over de organisatie waar ze zo'n groot deel van hun leven aan hebben gegeven.

Eerder met pensioen...

Ton van Schie - 63 jaar - werkt nu op de ondersteunende afdeling ten behoeve van de productie.

'Pensioenplanner werkt perfect.'

'Kennis verdwijnt straks voor een deel'

John Romein - 64 jaar - weet alles van de entertainmentsystemen aan boord

Romein: 'Ik denk dat mijn kennis straks voor een deel verdwijnt. Want de jongens die tegenwoordig van school komen, hebben niet de gedegen opleiding gehad zoals wij die kregen.' Watrin vindt dat de jonge generatie verstand heeft van smartphones en computers, maar voor het werk dat bij A&A plaatsvindt, is naast IT-kennis nog altijd de beheersing van het ouderwetse Handwerk nodig. 'Wij kregen na onze opleiding een training on the job', zegt hij. 'Ervaren mannen leerden ons wat zij wisten. Daar is tegenwoordig weinig ruimte voor.'

Nu nog gezond

Wie met Van Schie praat, merkt dat hij van nature een opgewekte kerel is. Dat hij eerder met pensioen gaat, heeft een beetje met die genoemde, vervelende ervaring te maken. Toch is dat niet de belangrijkste reden.

'Als je 44 jaar lang elke werkdag om zes uur opstaat, wordt het weleens tijd om er mee op te houden. Niet dan?', zegt hij. De anderen beamen dat. Ze zijn nu nog gezond, zeggen ze dankbaar, al heeft Zondervan een lastige, steeds terugkerende blessure aan zijn linkerhand die deels werkgerelateerd is. Maar ze kunnen binnenkort van hun pensioen genieten zonder fysieke hindernissen. Ja, de vrouw van Romein is ernstig ziek geweest, maar ze is voldoende hersteld voor een mooie reis naar Bangkok die in het verschiet ligt. 'We hebben een stiefdochter die daar nu woont en gaan na mijn pensionering bij haar op bezoek', zegt hij. De ziekte van zijn vrouw heeft hem doen inzien dat hij zijn pensioen niet nog langer wil uitstellen. 'Ik heb naast mijn pensioen van KLM nog een extra spaarpotje elders opgebouwd. Dat kan ik mooi gebruiken om de periode tot aan mijn AOW-leeftijd te overbruggen', zegt hij.

Ze hebben zich gedetailleerd voorbereid op hun pensioen. Daar maken ze zich dan ook geen zorgen over, wel over het met hen verdwijnende vakmanschap.

Netto-inkomen

Alle vier hebben ze zich gedetailleerd voorbereid op hun pensioen, met dank aan de Pensioenplanner. 'Die is echt perfect. Je kunt heel makkelijk schuiven met data, met bedragen, met voorwaarden en je ziet steeds exact wat dat straks betekent voor je netto-inkomen', zegt Van Schie. Romein had als geintje de schuif van het nabestaandenpensioen op nul gezet en aan zijn vrouw laten zien wat hij dan overhield. 'Daar heb je wel twee handtekeningen voor nodig, hè', weet Zondervan dan weer. Ze lachen. Watrin is eigenlijk verantwoordelijk voor de vroegpensioenering van Zondervan. Toen ze een keer samen fietsten naar het werk, wees Watrin hem op die Pensioenplanner. 'Daar moet je eens naar kijken. Want het kost helemaal niet zoveel als je denkt om eerder met pensioen te gaan', had hij gezegd.

Gewone mensentaal

Met zijn vieren zijn ze recent naar een Pensioen In Zichtdag (PIZ) dag geweest. 'Een pisdag', grapt Romein. De Z wordt door Amsterdammers als een S uitgesproken, vandaar. Die dag was voor alle vier vooral een bevestiging dat ze het goed hadden begrepen en dat de bedragen die ze op basis van de planner hadden gezien, ook echt klopten. Van Schie legt het even uit in gewone mensentaal.

'In de jaren dat we eerder met pensioen gaan is ons pensioen lager. Zodra de AOW erbij komt, trekt dat weer recht en zitten we ongeveer acht tientjes per maand onder het pensioen dat we zouden krijgen als we door zouden gaan tot de laatste werkdag.' Met de AOW erbij zitten deze mannen straks bijna op het nettobedrag per maand dat ze nu ook hebben.

Boeing 747

De rest is simpel. Kijk wat je zelf gespaard hebt en wat het je waard is, zeggen ze. Van Schie gaat twee jaar eerder, Romein ook, Zondervan en Watrin pakken hun pensioen een jaar vroeger. Het zijn mannen die zich als de dag van gisteren herinneren dat de Boeing 747 voor het eerst op Schiphol landde. 'Dat zo'n gigantische kist kon vliegen', ze kunnen het ontzag nog voelen. En het zijn mannen die dus het gevoel hebben dat ze een gat achterlaten. 'Onze kennis wordt straks voor een deel van buitenaf ingehuurd', zeggen ze.

Maar dat alles neemt niet weg dat ze zich ook hartgrondig verheugen op hun pensioen. Genieten van de kleinkinderen. Rust nemen. En natuurlijk reizen, al of niet met KLM. Zondervan wil naar China, Romein dus naar Thailand, Van Schie denkt aan Curaçao en Watrin gaat uiteraard naar zijn roots in Indonesië. Ze weten dat ze hoe dan ook echte KLM'ers zijn. En ze weten óók dat ze hun pensioen dubbel en dwars verdiend hebben. •

'Het kost helemaal niet zoveel als je denkt om eerder met pensioen te gaan.'

'Kijk wat je zelf gespaard hebt en wat het je waard is.'

Je ziet exact wat dat betekent voor je netto-inkomen

Theo Zondervan - 65 jaar - is vooral betrokken bij brandblussers (fire-extinguishers), slide bottles en hydrostatische testen

'We kregen een cellofaan zakje met wat geld.'

De Pensioen In Zichtdag was voor alle vier vooral een bevestiging dat ze het goed hadden begrepen en dat de bedragen die ze op basis van de Pensioenplanner hadden gezien, echt klopten.

'Naar mijn roots in Indonesië natuurlijk.'

John Watrin - 65 jaar - zijn specialisatie is het inregelen van stuurautomaten in de cockpit

Vragen die tijdens Pensioen In Zichtdagen werden gesteld

In 2019 organiseren we twaalf Pensioen In Zichtdagen, kijk op onze website: klmgrondfonds.nl voor de data.

Waar is mijn overbruggingspensioen gebleven? Ik heb altijd premie betaald, maar ik zie het nergens terug.

Overbruggingspensioen en prepensioen kon opgebouwd worden tot 1 januari 2006. Daarna was dat wettelijk niet meer mogelijk. Het overbruggingspensioen en prepensioen dat u hebt opgebouwd tot die tijd is niet verdwenen, maar omgerekend in extra ouderdomspensioen. Op het jaarlijkse pensioenoverzicht dat u ontvangt hebben wij de pensioenen met verschillende pensioenleeftijden omgerekend naar uw huidige AOW-leeftijd. Hierbij is rekening gehouden met de huidige omrekenfactoren. Deze factoren wijzigen jaarlijks en kunnen bij de daadwerkelijke omzetting anders zijn. Wanneer u inlogt in de Pensioenplanner kunt u wel precies terugzien welk verschillende 'pensioenpotjes' u hebt opgebouwd. Dus ook eventueel overbruggingspensioen of prepensioen.

Ik ben met deeltijdpensioen. Waarom kan ik niet in de Pensioenplanner?

Op dit moment hebben nog niet alle deelnemers toegang tot de Pensioenplanner. We werken er aan om dit wel mogelijk te maken. Deelnemers met deeltijdpensioen krijgen volgend jaar wel toegang tot de planner.

Franchise wat is dat precies?

De franchise is dat deel van uw salaris waarover u geen pensioen opbouwt, omdat de AOW daarin voorziet. AOW is een basispensioen dat u van de overheid ontvangt. Het ouderdomspensioen dat u bij KLM opbouwt is een aanvulling op de AOW.

Wat is het verschil tussen opgebouwd en te bereiken pensioen?

Het opgebouwde pensioen is het pensioen wat u tot nu toe hebt opgebouwd. Wanneer u nu uit dienst zou gaan bij KLM dan zou dit het pensioen zijn dat u op uw pensioendatum ontvangt. Het te bereiken pensioen is het pensioen dat u ontvangt wanneer u tot aan uw pensioendatum bij KLM blijft werken.

Waarom krijg ik minder pensioen als ik eerder met pensioen ga?

Gaat u eerder met pensioen dan de AOW-leeftijd, dan bouwt u minder pensioen op dan wanneer u door zou werken. Bovendien wordt het pensioen over een langere periode uitgekeerd. Een dubbele min: u bouwt minder op en het wordt langer uitbetaald.

Kan ik mijn gewenste pensioendatum doorgeven via de Pensioenplanner?

Dat kan helaas niet, de planner is alleen een hulpmiddel voor het maken van pensioenberekeningen. Als u op een andere datum dan uw AOW-leeftijd met pensioen wilt gaan, bespreek dit dan allereerst met uw werkgever. Uw werkgever geeft uw pensioendatum door aan het pensioenfonds.

Stel uw vragen bij de
afdeling Pensioenservice

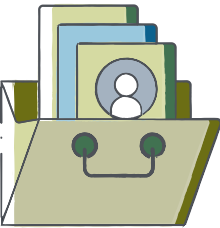
klmgrondfonds.nl | telefoon 020 4266 210
pensioenservice@klmgrondfonds.nl

KORT

Nieuwe regels voor kleine pensioenen

Gaat u uit dienst en hebt u een klein pensioen tussen de € 2,- tot € 474,11 bruto per jaar opgebouwd? Dan mogen pensioenfondsen dit vanaf 1 januari 2019 niet meer afkopen. Dit betekent dat de waarde van uw pensioen bij het Algemeen Pensioenfonds KLM blijft staan.

Ook is het mogelijk dat uw premievrije pensioenaanspraken automatisch worden samengevoegd met het pensioen bij het pensioenfonds waar u pensioen gaat opbouwen als u een nieuwe werkgever hebt. Hier neemt het bestuur eind dit jaar een besluit over. Dit geldt ook wanneer u op of na 1 januari 2018 uit dienst bent gegaan. Ga voor een totaaloverzicht van uw opgebouwde pensioenen naar www.mijnpensioenoverzicht.nl. ●

Gepensioneerd? Geef veranderingen in uw situatie ook door aan KLM

Wanneer u gepensioneerd bent, worden veranderingen in uw persoonlijke gegevens niet doorgegeven aan KLM. Denk aan bijvoorbeeld een scheiding of overlijden. Een verandering in uw situatie kan bijvoorbeeld invloed hebben op uw IPB-rechten of die van uw partner of kinderen. Gepensioneerde KLM'ers kunnen deze wijzigingen via e-mail aan HRSSC@klm.com doorgeven.

Bent u nog in dienst bij KLM dan kunt u eventuele wijzigingen in persoonlijke gegevens zelf via MyHR aanpassen. ●

Wist u dat... het pensioenfonds ruim 32.000 deelnemers heeft, waarvan meer dan 10.000 pensioengerechtigden.

Kennis over het pensioen groeit met de jaren

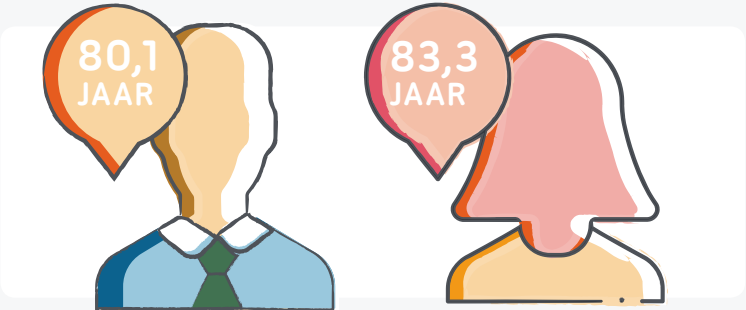
Vanaf nu ontvangt u Focus alleen als u 55 jaar of ouder bent. Wel blijft Focus ook beschikbaar op de website van het pensioenfonds klmgrondfonds.nl

12 Pensioen In Zichtdagen in 2019, kijk op de website!

De levensverwachting **bij geboorte** is in de periode 1950-2017 voor vrouwen toegenomen van 72,6 naar 83,3 jaar, voor mannen van 70,3 naar 80,1 jaar.

De resterende levensverwachting op 65-jarige leeftijd in 2017 was 19,0 jaar voor mannen en 21,5 voor vrouwen. Een 65-jarige man wordt naar verwachting dus 84,0 jaar en een 65-jarige vrouw 86,5 jaar. bron: Volksgezondheidzorg.info (RIVM)

AOW-leeftijd in 2024 is 67 jaar en 3 maanden

Gaat u eerder met pensioen dan uw AOW-leeftijd?

Houd er met uw financiële planning dan rekening mee dat de AOW-leeftijd nog kan opschuiven. U kunt dan te maken krijgen met een gat in uw inkomen. Wilt u eerder met pensioen? Bekijk dan goed welke gevolgen de AOW-leeftijd voor uw inkomen heeft. En wat uw mogelijkheden zijn.

De AOW-leeftijd gaat niet omhoog in 2024. Daarmee blijft de AOW-leeftijd in de jaren 2022, 2023 en 2024 gelijk.

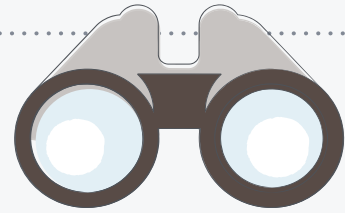
Vanaf 2022 hangt de AOW-leeftijd af van de levensverwachting. Blijven mensen gemiddeld langer leven? Dan gaat de AOW-leeftijd in stappen van 3 maanden omhoog. In 2022 en 2023 is de AOW-leeftijd 67 jaar en 3 maanden. Ook in 2024 is de AOW-leeftijd 67 jaar en 3 maanden, omdat de levensverwachting ongeveer gelijk is gebleven.

Nieuwsgierig naar uw AOW-leeftijd?

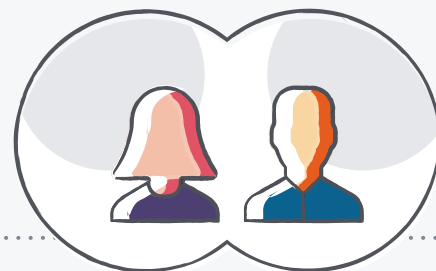
Bereken uw AOW-leeftijd op www.svb.nl. Ook vindt u er meer informatie over de AOW-uitkering en antwoorden op veelgestelde vragen. ●

WEETJES

Wist u dat... Ruim 14.000 mensen iedere maand de nieuwsbrief van het pensioenfonds ontvangen via e-mail! Onze Facebookpagina 1774 vind-ik-leuks en 1797 volgers heeft We ook actief zijn op Twitter @klmgrondfonds We in 2019 twaalf Pensioen In Zichtdagen gaan organiseren! We ieder jaar op diverse locaties van KLM langskomen met onze pensioenstand Het Algemeen Pensioenfonds KLM € 8,64 miljard in kas heeft, maar tegelijkertijd ook € 7,50 miljard aan pensioenen die we nu en in de toekomst moeten betalen De beleidsdekkingsgraad van het fonds per eind oktober 117,5% is We pas volledig mogen indexeren als de beleidsdekkingsgraad ongeveer 125% is Het pensioenfonds stappen heeft gezet in maatschappelijk verantwoord beleggen en niet langer belegt in de tabaksindustrie.

Corrie de Jong (66) ging met pensioen, Marjanka van Lochem (48) volgde haar op als consultant Industrial Relations voor grondpersoneel. Dat betekent bezig zijn met de coördinatie van het overleg tussen KLM en de vakbonden.

'We zien meer overeenkomsten dan verschillen.'

Komen & gaan

Jullie loopbaan in het kort?

Corrie en Marjanka: 'Wij hebben zo'n tien jaar samengewerkt en kennen elkaars werkwijze dus goed. We zien meer overeenkomsten dan verschillen.'

Corrie: 'Ooit ben ik bij de KLM begonnen als zomerstewardess. Daarna heb ik bij de gemeente Den Haag als sociaal raadvrouw gewerkt, zeg maar een juridische huisarts.'

En 24 jaar geleden ben ik bij KLM begonnen bij Industrial Relations. Formeel ben ik op 15 september 2017 met pensioen gegaan, toen was ik 65 jaar en negen maanden.

Marjanka: 'Voor ik dit ging doen, deed ik dit werk al tien jaar voor cabinepersoneel. Twintig jaar geleden startte ik bij KLM als HR-manager Inflight Services.'

Corrie de Jong 'Toen ik binnenkwam was alles heel corporate. De oplossingen werden op het hoofdkantoor bedacht.'

'Pensioen stond niet op mijn chip. Zelfs toen ik op een gegeven moment de oudste op de gang was, dacht ik er niet over na.'

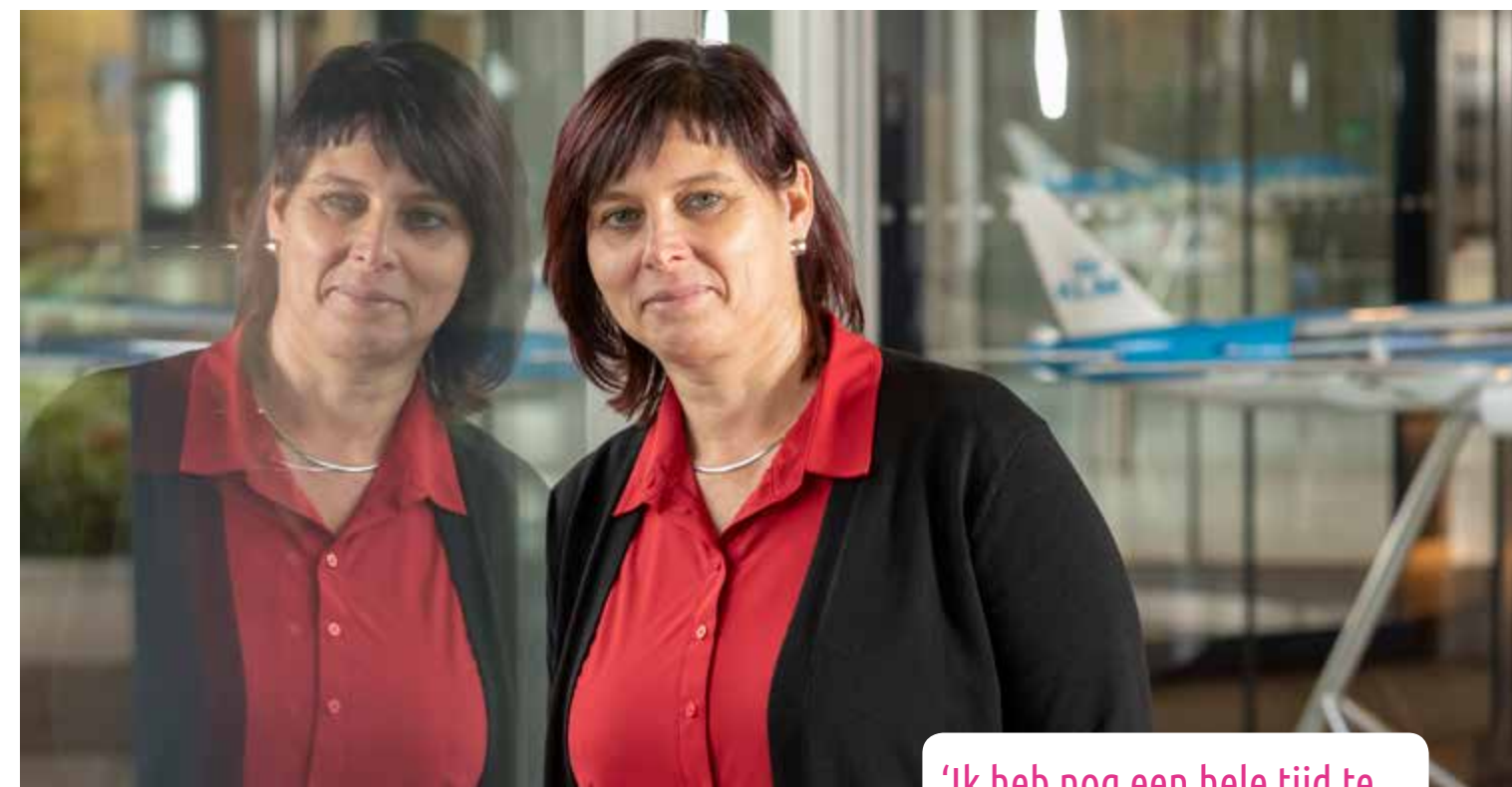
Wat is en was het leukste aan jullie werk?

Marjanka: 'Dat zijn de situaties waarin onderhandelingen moeizaam verlopen en je dan met elkaar toch wegen zoekt en vindt om tot een resultaat te komen dat voor alle partijen aanvaardbaar is. Bij onderhandelingen heb je vaak schorsingen. Dan moet je met elkaar bedenken wat de grenzen zijn en waar de ruimte ligt.'

Corrie: 'Mijn verleden als sociaal raadvrouw verradt een bepaalde instelling. Het past bij mij om via een onderhandelingsproces te komen tot een mooie set arbeidsvoorwaarden. Daarbij heb ik KLM altijd als een

sociale werkgever ervaren. Een van de eerste grote onderwerpen waar ik mee te maken kreeg was het outsourcen van de catering. Het is niet makkelijk om te moeten vertrekken bij KLM, ook al houd je je baan. Ik heb er mijn best voor gedaan dat mensen in de nieuwe setting hun draai konden vinden.'

Marjanka: 'Soms moet je de 'rijkdom' verdelen, soms de 'armoede'. Dat is natuurlijk afhankelijk van de situatie van het bedrijf. Het is trouwens niet per se makkelijker om de rijkdom te verdelen, al was het maar omdat je van mening kunt verschillen over de vraag hoe groot die rijkdom is.'

Marjanka van Lochem 'We gaan als sociale partners de medewerkers zelf erbij betrekken, eerst samen uitvinden wat de problemen en de mogelijke oplossingen zijn.'

'Ik heb nog een hele tijd te gaan en ben weinig bezig met de periode daarna.'

Corrie: 'Ik zei altijd dat ik heel slimme bazen had. Ik vond het inspirerend om met hen samen te werken. Daarnaast gaf het werken met jonge, creatieve collega's, zoals management trainees, mij energie.'

Hoe heeft jullie werk zich ontwikkeld?

Corrie: 'Toen ik binnenkwam was alles heel corporate. De oplossingen werden op het hoofdkantoor bedacht. Dat is enorm veranderd, vanuit het besef dat je met de mensen op lokaal niveau tot oplossingen moet komen.'

Marjanka: 'Bij cabinepersoneel had je een homogene personeelsgroep met een meer overzichtelijke agenda. Bij grond heb je een grotere variëteit aan personeel en onderwerpen en heb je te maken met vijf vakbonden in plaats van twee. De dynamiek in het overleg is daardoor ook anders. Bijzonder vind ik dat we het thema duurzame inzetbaarheid anders gaan aanpakken: via co-creatie in plaats van klassiek onderhandelen. We gaan als sociale partners de medewerkers zelf erbij betrekken, eerst

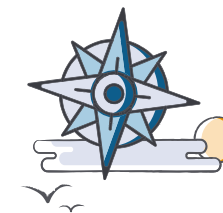
samen uitvinden wat de problemen en de mogelijke oplossingen zijn. En pas daarna onderhandelen. Die manier van werken wordt een spannende zoektocht.'

En jullie pensioen?

Corrie: 'Pensioen stond niet op mijn chip. Zelfs toen ik op een gegeven moment de oudste op de gang was, dacht ik er niet over na. Maar door persoonlijke omstandigheden moest ik meer afstand nemen van mijn werk en dat heeft het in zekere zin makkelijker gemaakt om te vertrekken. En bovendien heb ik gemerkt dat pensioen ook hele leuke kanten heeft. Trouwens, helemaal gestopt? Ik sta open voor HR-klussen!'

Marjanka: 'Ik heb nog een hele tijd te gaan en ben weinig bezig met de periode daarna. Wel zijn wijzigingen in het pensioenstelsel de laatste jaren voor mij aanleiding geweest om van tijd tot tijd te kijken hoe ik er qua verwachte pensioenuitkering voor sta.' ●

Maatschappelijk verantwoord beleggen klinkt mooi, maar wat houdt het in? En niet onbelangrijk: wat levert het op? Een gesprek hierover met Jack Jonk. Hij is de Chief Investment Officer van Blue Sky Group, de vermogensbeheerder van het pensioenfonds.

Hoever gaan we bij maatschappelijk verantwoord beleggen? En levert het wel genoeg op?

Jack Jonk
Chief Investment Officer

Jack Jonk: 'Wist u dat uw pensioen voor een groot deel te danken is aan beleggings-opbrengsten? Beleggen is nodig. Zonder beleggen zouden onze pensioenen meer dan halveren. Daarom wil het pensioenfonds zoveel mogelijk verdienen met beleggingen. Tenminste, als de risico's niet te groot zijn. Beleggen gaat altijd gepaard met risico's. In het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is heel precies opgenomen welke risico's acceptabel zijn.'

Hoe belangrijk beleggen ook is, dat wil niet zeggen dat we in elk bedrijf willen investeren

'Er zijn bedrijven waar we niks mee te maken willen hebben. Bijvoorbeeld omdat ze controversiële wapens maken, zoals clusterbommen. De vraag is ook of we willen beleggen in bedrijven waarvan de producten

gevaarlijk, vervuילend of ziekmakend zijn. Daarover gaat verantwoord beleggen.

Een actueel voorbeeld is de tabaksindustrie. De weerstand tegen roken neemt maatschappelijk steeds grotere vormen aan. Roken is zeer schadelijk en de tabaksindustrie doet geen moeite om dit te verminderen. Moeten wij als pensioenfonds dan nog wel investeren in deze industrie? De KLM pensioenfondsen vinden van niet en hebben besloten niet langer in de tabaksindustrie te beleggen.'

Het mee laten tellen van ESG in het beleggingsbeleid is een vak apart

Jack Jonk: 'Veel beleggers hebben een korte termijn blik. Ze kijken van kwartaal tot kwartaal naar de bedrijfscijfers. Dat past niet goed bij duurzaam beleggen. Ook kan het leiden tot verkeerde invloed op het management van

ESG-beleid: Milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden steeds belangrijker bij beleggen

Arend de Jong, vicevoorzitter van het bestuur van het pensioenfonds: 'Bij verantwoord beleggen kijken we niet alleen naar korte termijn winst op beleggingen. Natuurlijk is en blijft dat heel belangrijk, maar we kijken steeds meer naar onderwerpen als 'goed bestuur', milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden die bepalend zijn voor het lange termijn rendement. De overkoepelende term hiervoor is ESG-beleid. De afkorting staat voor Environment, Social en Governance.

De visie van het bestuur is dat ondernemingen die ESG niet serieus nemen op lange termijn een verminderde waardecreatie laten zien ten opzichte van hun concurrenten die dat

wel doen. Dit zal zich vertalen in verschillen in rendement. Daarnaast speelt er uiteraard het aspect van maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Het belegd vermogen van de drie KLM Pensioenfondsen is 20 miljard euro. Voor de pensioenfondsen is het vooral belangrijk om ervoor te zorgen dat er met dit vermogen voldoende rendement wordt gehaald. Dat is nodig om te zorgen voor voldoende inkomen voor de gepensioneerden van nu en in de toekomst.'

'Uit de meeste onderzoeken blijkt dat het rendement van maatschappelijk verantwoord beleggen zeker niet achterblijft bij traditioneel beleggen.'

ondernemingen. Vaak is het namelijk zo dat bij duurzame bedrijven de kosten voor de baat uitgaan. Het vraagt om investeringen om een bedrijf structureel verantwoord te runnen. De focus van het management moet dan ook op de langere termijn zijn. En dat moet de belegger begrijpen en stimuleren.'

De hamvraag is natuurlijk wat ESG-beleggen oplevert

Jack Jonk: 'Uit de meeste onderzoeken blijkt dat het rendement van maatschappelijk verantwoord beleggen zeker niet achterblijft bij traditioneel beleggen. Op de langere termijn is de kans ook groot dat gezonde bedrijven die maatschappelijk verantwoord ondernemen succesvoller zijn dan bedrijven met een puur een korte termijnvisie gericht op winstmaximalisatie.'

Zelf grenzen bepalen en keuzes maken

Om te laten zien dat verantwoord beleggen veel voeten in aarde heeft en om tal van keuzes vraagt, komt Jack nog eens terug op de tabaksindustrie. 'Als je nee zegt tegen de tabaksindustrie, hoe ga je dan om met hun toeleveranciers? Die wil je misschien ook uitsluiten. De vraag is dan waar je de grens trekt. Sluit je alle toeleveranciers van de tabaksindustrie uit? Dat is ook weer gek, want dat betekent dat een bedrijf dat bijvoorbeeld printerpapier levert ook op de zwarte lijst komt. Bij de KLM Pensioenfondsen zeggen we daarom: toeleveranciers die voor meer dan 50% van hun omzet halen uit tabak gerelateerde artikelen sluiten we ook uit.'

Om ESG-beleid gestructureerd aan te pakken moeten we steeds zelf heel precies de grenzen bepalen. Er is geen boekje waarin staat hoe je het moet doen. Iedere belegger moet daar op zijn eigen manier invulling aan geven. Naast het wel of niet kopen van aandelen van bedrijven kunnen grote vermogensbeheerders ook op andere manieren invloed uitoefenen. Bijvoorbeeld door het stemrecht van het pensioenfonds te benutten en actief deel te nemen aan aandeelhoudersvergaderingen. Ook kunnen ze de dialoog aan gaan met bedrijven om afspraken te maken op ESG gebied, dit heet engagement. Engagement is een logische volgende stap.'

Pensioenen veilig en verantwoord beheren

Soms klinkt, bijvoorbeeld vanuit de politiek, de roep om pensioengeld in te zetten voor maatschappelijke doeleinden zoals de woningbouw of het wegnen. Jack: 'In onze ogen gaat dat te ver. Ons hoofddoel is niet alleen om goed te doen maar om het pensioenvermogen op een veilige en verantwoorde manier te beheren zodat vanuit de vermogensgroei pensioenen betaald en geïndexeerd kunnen worden.' ●

'Ik ben op zoek naar een andere balans'

Charlotte Stiel, shiftleader bij Ground Services, is net zestig geworden. Ze heeft het naar haar zin op haar werk, maar er zijn veel meer leuke en belangrijke dingen waaraan ze graag tijd wil besteden. Dus denkt ze na hoe ze tot een andere balans kan komen: 'Ik wil, zeker op mijn leeftijd, goed nagaan hoe ik dat voor mezelf wil en kan regelen.'

'Vóór deze baan was ik supervisor en teamleider. In 1981 begon ik als cabin attendant bij de vliegdiens. Bij elkaar werk ik nu dus 37 jaar bij KLM. Dat is best veel, maar het valt erg mee als je het naar je zin hebt.'

'Ik zit nu in een mooie periode van mijn leven, ik ben gezond en blijf nieuwsgierig. Maar ook ik heb maar één leven, dus ik wil niet wachten met de dingen die ik graag wil doen.'

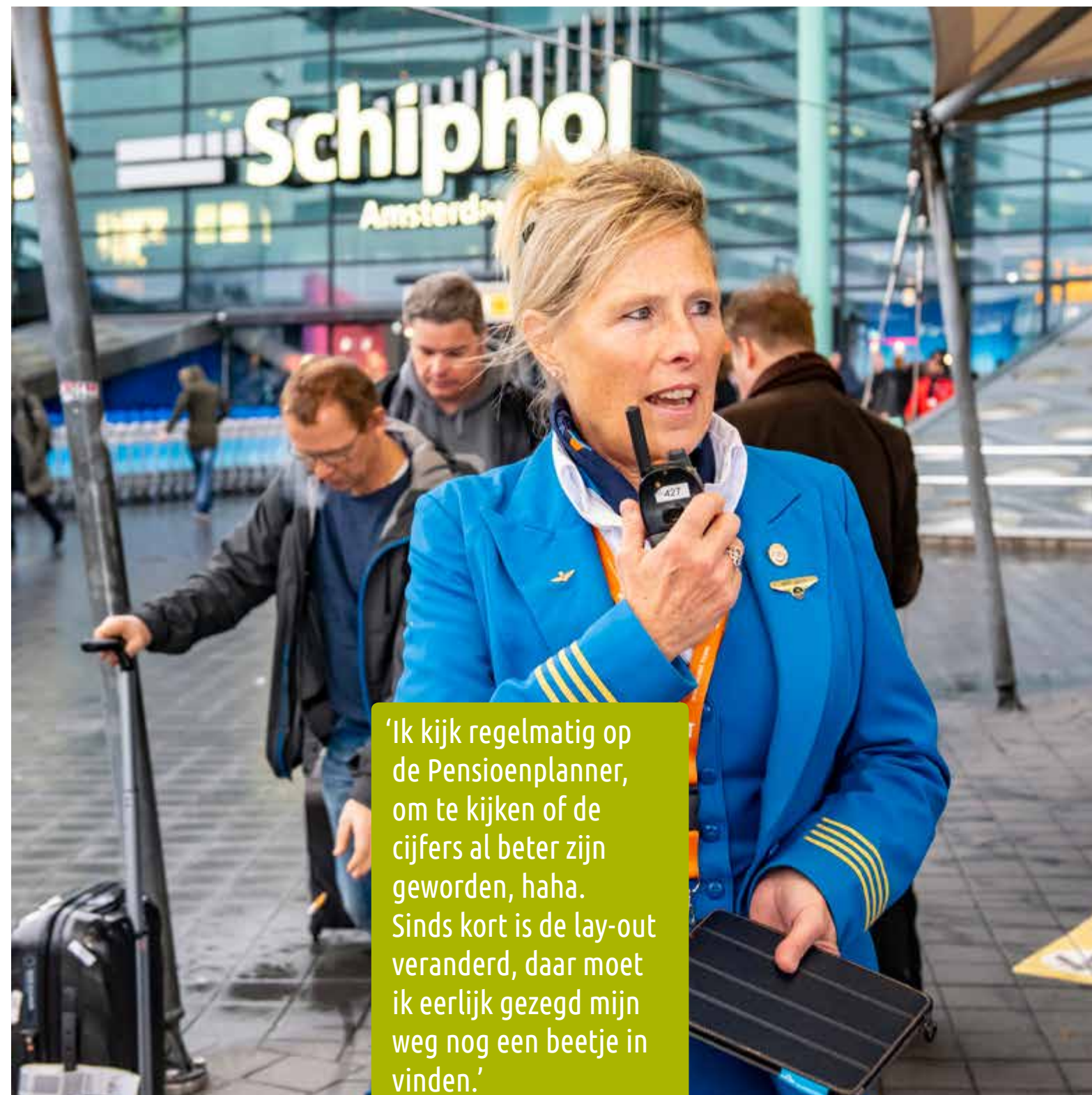
'Je kunt zeggen: ik móet nog zeven jaar
of ik mág nog zeven jaar.'

Bijna met pensioen?

U hebt verschillende keuze-mogelijkheden voor uw pensioen. Denk aan minder werken in aanloop naar uw pensioendatum, maar ook aan hoe u uw pensioen laat uitkeren. Eerst bijvoorbeeld een wat hoger pensioen en later minder. Of wat minder nabestaandenpensioen in ruil voor een hoger ouderdomspensioen. Kijk op de Pensioenplanner in MijnKLMPensioen wat deze keuzes voor u betekenen. U vindt MijnKLMPensioen op de website klmgrondfonds.nl

Mijn pensioenleeftijd is 67 jaar en drie maanden, als er niets verandert, dus ik heb nog ruim zeven jaar te gaan. Je kunt zeggen: ik móet nog zeven jaar of ik mág nog zeven jaar. Voor mij is het allebei. Ik vind mijn werk geweldig leuk en KLM is een prachtig bedrijf. Ik vind werken ook echt belangrijk, je blijft meedraaien in de maatschappij, het belang daarvan moet je niet onderschatten. Ik heb ook hartstikke leuke collega's. Maar er is nog zoveel méér. Ik heb altijd gevonden dat het leven er niet alleen is om te werken, ik vind het belangrijk om me ook op andere gebieden te ontwikkelen. Laatst ben ik bijvoorbeeld begonnen met een opleiding gedrags-therapie voor honden, ik doe aan bergsport en doe een cursus edelsmeden, ik ga regelmatig naar de opera, we zeilen en reizen. En ik ben ook nog mantelzorger voor mijn moeder, al gauw anderhalf tot twee uur per dag.

Ik werk sinds jaar en dag tachtig procent, maar het liefst zou ik nog wat minder gaan werken, met een andere balans, mogelijk in combinatie met deeltijdpensioen. Helaas zijn minder uren voor mijn functie op dit moment niet mogelijk, die tachtig procent was in 2017 het minimum toen ik erop solliciteerde. Ik zou het heel fijn vinden als het wel zou kunnen. Er zijn vast wel meer mensen in dezelfde leeftijdsgroep die hetzelfde zouden willen, dan maak je ook de weg vrij voor jongeren en geef je concreet vorm aan ouderenbeleid. Nu het vooralsnog niet kan, ben ik aan het uitrekenen of ik eerder kan stoppen. Over drie jaar, dat lijkt me een mooi moment, dan heb ik veertig jaar gewerkt. Ik weet nog niet of het gaat lukken. Ik kijk regelmatig op de Pensioenplanner, om te kijken of de cijfers al beter zijn geworden, haha. Sinds kort is de lay-out veranderd, daar moet ik eerlijk gezegd mijn weg nog een beetje in vinden. ●

'Ik kijk regelmatig op de Pensioenplanner, om te kijken of de cijfers al beter zijn geworden, haha. Sinds kort is de lay-out veranderd, daar moet ik eerlijk gezegd mijn weg nog een beetje in vinden.'

Nabestaandenpensioen wat is er geregeld voor uw partner en kinderen?

Het afgelopen jaar is er in diverse media een aantal verontrustende verhalen verschenen over het nabestaandenpensioen. Een goed moment om even stil te staan bij wat er voor uw nabestaanden is geregeld in uw pensioenregeling van het Algemeen Pensioenfonds KLM. In dit artikel leest u in het kort waar u op moet letten, zodat u en uw partner niet voor verrassingen komen te staan.

Wat wordt verstaan onder een partner?

- U bent getrouwd bent of hebt een geregistreerd partnerschap.
- U hebt een door KLM erkend samenlevingsverband.

Wat is er standaard geregeld voor uw partner?

U bouwt niet alleen ouderdomspensioen op bij het pensioenfonds, maar ook een nabestaandenpensioen. Standaard is dit 70% van uw ouderdomspensioen. Uw partner ontvangt dit nabestaandenpensioen van het pensioenfonds na uw overlijden, zo lang hij of zij leeft. Bij uw pensionering kunt u er éénmalig voor kiezen om af te wijken van het standaardpercentage. U kunt bijvoorbeeld kiezen voor een ander percentage dan 70%, of voor geen nabestaandenpensioen. Bijvoorbeeld omdat uw partner zelf voldoende inkomen heeft.

Hebt u op het moment dat u met pensioen gaat geen partner?

Dan wordt uw opgebouwde nabestaandenpensioen omgezet in een hoger ouderdomspensioen voor u. Krijgt u een nieuwe partner nadat u uit dienst bent getreden bij KLM of na uw pensionering? Dan heeft die partner geen recht op nabestaandenpensioen.

Aanvullende verzekeringen voor het FNP en het Anw-hiaat

Met het Facultatief nabestaandenpensioen (FNP) verzekert u extra inkomen voor uw partner, voor het geval u overlijdt vóór u met pensioen gaat. Het belangrijkste voordeel van het FNP is dat ook uw toekomstige diensttijd wordt meegerekend in de hoogte van het pensioen voor uw partner. U betaalt hiervoor wel een extra premie. Ook met het Anw-hiaat pensioen verzekert u extra inkomen voor uw partner voor het geval u komt te overlijden en ook hiervoor betaalt u extra premie. U doet automatisch mee aan beide verzekeringen als uw partner is aangemeld bij het pensioenfonds, maar beide verzekeringen zijn wel vrijwillig, u kunt zich ook weer afmelden.

De Anw-hiaatverzekering kunt u zelfstandig voortzetten na uw pensionering. Wanneer u deze verzekering hebt voortgezet ontvangt uw partner een aanvulling op zijn of haar nabestaandenpensioen na uw overlijden. De verzekering geldt uiterlijk tot uw partner AOW ontvangt of tot uw AOW-leeftijd + tien jaar. Het FNP kunt u niet voortzetten na uw pensionering.

Wanneer u eerder getrouwd bent geweest

Bent u eerder getrouwd, geregistreerd partner of samenwonend geweest? Dan heeft het pensioenfonds een deel van het nabestaandenpensioen afgesplitst voor uw ex-partner. Dit deel wordt op het nabestaandenpensioen voor uw eventuele huidige, pensioengerechtigde, partner in mindering gebracht. Uw ex-partner kan hier ook afstand van hebben gedaan.

Wat is er standaard geregeld voor uw kinderen?

Wanneer u overlijdt, ontvangen uw kinderen jonger dan 18 jaar een wezenpensioen. Studerende kinderen kunnen het wezenpensioen langer ontvangen. Het wezenpensioen bedraagt tussen de 14% en 20% van uw ouderdomspensioen, afhankelijk van wanneer u bij KLM uit dienst gaat of bent gegaan. Uw kinderen worden automatisch bij het pensioenfonds aangemeld door de Basisregistratie Personen. U hoeft hier zelf geen actie voor te ondernemen. •

Bekijk de hoogte van het nabestaandenpensioen op MijnKLMPensioen

Wilt u weten hoe hoog het nabestaandenpensioen voor uw partner is? Dit kunt u eenvoudig zien op MijnKLMPensioen.

Stel uw vragen bij de afdeling Pensioenservice

klmgrondfonds.nl | telefoon 020 4266 210
pensioenservice@klmgrondfonds.nl

‘Een goed pensioen regel je niet alleen voor jezelf, maar ook voor je nabestaanden.’

Log in op het **nieuwe** Mijn KLM Pensioen

KLMGrondfonds.nl

voor overzicht
voor eigen keuzes
voor nu en later

COLOFON | Focus verschijnt twee keer per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en pensioengerechtigden
het Algemeen Pensioenfonds KLM van 55 jaar en ouder. **Redactie** Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen **E-mail** focus@klmgrondfonds.nl

Tekst Blue Sky Group, Bauke ter Braak, Jan Kloeze **Fotografie** Don Wijns, Bernice van Wissen, Wiep van Apeldoorn

Ontwerp en opmaak FRISSEWIND in communicatie en design **Druk** Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT | E pensioenservice@klmgrondfonds.nl | T 020 426 62 20 | **WWW.KLMGRONDFONDS.NL**

Algemeen Pensioenfonds KLM